

ԷՊՎԱՐԴ ՄԱԿԱՐԻ ՄՈՒՐՉԱԵՎ

(Ծննդյան 60-ամյակին)

Լրացավ հայազգի գիտնական աշխարհագետ, պրոֆեսոր, ՍՍՀՄ Գիտությունների Աշխարհագրության ինստիտուտի ավագ գիտական աշխատակից, ՍՍՀՄ Պետական մրցանակի լաուրեատ էդվարդ Մակարի Մուրզաևի ծննդյան 60-ամյակը:

Էդվարդ Մակարի Մուրզաևը ծնվել է Սիմֆերոպոլում 1908 թ. հունիսի 1-ին: Ավարտել է Լենինգրադի համալսարանի աշխարհագրական ֆակուլտետը 1930 թ.: Աշխատում է ՍՍՀՄ Գիտությունների ակադեմիայում 1931 թվականից: Գոկտոբրական դիսերտացիան պաշտպանել է 1948 թ. Մոնղոլիայի ուսումնասիրությունների արդյունքների հիման վրա:

Գիտական գործունեությունն սկսել է դեռևս ուսանողական տարիներին, մասնակցելով Արագածի դանգվածի ուսումնասիրություններին (1929 թ.) ՍՍՀՄ ԳԱ Անդրկովկասյան արշավախմբի կազմում: Այնուհետև է. Մ. Մուրզաևը 37 տարի շարունակ աշխատում է Միջին և Կենտրոնական Ասիայի ուսումնասիրությունների ասպարեզում: Նրա դաշտային ուսումնասիրությունները (19 տարվա ընթացքում) ընդգրկում են հսկայական տարածություններ՝ Կասպից ծովից մինչև Տոնկինի ծովածոցը, 1931 թ.—Արևմտյան Թուրքմենիա, Կարաբոդազ, Ուստյուրտ, 1932—1933 թթ.— Կենտրոնական Տյան-Շան, 1934—1935 և 1937 թթ.—Թուրքմենական Կարա-Կումներ, 1940—1944 թթ.—Մոնղոլական Ժողովրդական Հանրապետությունը, 1950 թ.— Իսսիկ-Կուլ, 1951 թ.— Պամիր, 1952 թ.—Ֆերգանա, Ամու-Դարյա, 1956—1959 թթ.—Սինցզյան (ՉժՆ), 1963—1964 թթ.—Վիետնամի Դեմոկրատական Հանրապետություն. ահա է. Մ. Մուրզաևի դաշտային հետազոտությունների ոչ լրիվ ցանկը:

Միջին և Կենտրոնական Ասիայի դասական հետազոտողներից և ճանապարհորդներից (Պրժեվալսկի, Կոզլով, Օբրուչև և ուրիշներ) հետո է. Մ. Մուրզաևի աշխատանքները հանդիսանում են երկրորդ խոշոր փուլն այդ երկրների ուսումնասիրության ասպարեզում: Պատահական չէ, այդ պատճառով, որ Միութենական Աշխարհագրական Ընկերությունը 1947 թ. պարգևատրեց նրան Պրժեվալսկու ոսկե մեդալով, իսկ ՍՍՀՄ Գիտությունների ակադեմիայի Նախագահույթունը 1963 թ. նրան շնորհեց Օբրուչևի անվան մրցանակը: է. Մ. Մուրզաևի «Монгольская Народная Республика» (2-е изд., 1952) և «Природа Синьцзяна и формирование пустынь Центральной Азии» (1966) աշխատությունները դարձել են դասական մենագրություններ:

է. Մ. Մուրզաևի գիտական հետաքրքրությունների շրջանակները շափազանց լայն են ու բազմակողմանի: Նրա ուսումնասիրությունների մեծ մասը կրթում է կոմպլեքսային բնույթ: Բացի իր ուսումնասիրությունների հիմնական առարկայից՝ ֆիզիկական աշխարհագրության և հնեաշխարհագրության պրոբլեմներից, նա մեծ ուշադրություն է նվիրում ուսումնասիրվող երկրների բնական ռեսուրսներին ու նրանց օգտագործմանը, ինչպես նաև տերիտորիաների ուսումնասիրությունների պատմությանը: Նրա գիտական հետաքրքրություն-

ների մեջ իր որոշակի տեղն ունի նաև տոպոնիմիկան, որի վերաբերյալ նա տրայագրել է ոչ քիչ թվով հետաքրքիր աշխատություններ, և գիտության այդ ճյուղի ասպարեզում ճանաչված մասնագետներից մեկն է:

Գաշտային հարուստ և բազմազան նյութը և գրականության տվյալների մանրազննին վերլուծությունը հնարավորություն են ընձեռնել է. Մ. Մուրզակին գրելու բազմաթիվ գիտական և գիտա-հանրամատչելի աշխատություններ, որոնց թիվը 500-ի է հասնում (հոդվածներ, գրքեր, բրոշյուրներ, ակնարկներ, գրախոսականներ և այլն), այդ թվում՝ 19 առձևաին գրքեր, որոնցից 9 թարգմանված են արտասահմանում, իսկ 3-ը ՍՍՀՄ ժողովուրդների լեզուներով:

Մեծ աշխատանք է ներդրել է. Մ. Մուրզակը ուսուսական աշխարհագրության դասական հեղինակների՝ Ն. Վ. Պրոխլալսկու, Լ. Ս. Բերգի և այլոց աշխատությունների խմբագրման, մեկնաբանման և հրատարակության գործում. միայն Ն. Մ. Պրոխլալսկու աշխատությունների քառահատոր հրատարակության մեջ Մուրզակի գրչին է պատկանում 16 մամուլ խմբագրական տեքստ: Նա հանդիսանում է «Зерубежная Азия» (1955), որտեղ, ի դեպ, հատուկ և բավականին հաջողված գլուխ է նվիրված Հայկական լեռնաշխարհի ֆիզիկա-աշխարհագրական բնութագրմանը և «Средняя Азия» (1958) կոլեկտիվ մենագրությունների ստեղծման նախաձեռնողը, հեղինակակիցն ու խմբագիրը, ինչպես նաև մի շարք տոպոնիմիկական ժողովածուների խմբագիրը:

է. Մ. Մուրզակի գիտական գործունեությունը բարձր գնահատականի է արժանացել նաև արտասահմանում. 1961 թ. նա ընտրվել է Գերմանական բնական գիտությունների «Լեոպոլդինա» ակադեմիայի իսկական անդամ և Մոնղոլական ժողովրդական Հանրապետության Գիտությունների ակադեմիայի պատվավոր պրոֆեսոր:

Մեծ կազմակերպչական ընդունակությունների շնորհիվ է. Մ. Մուրզակը 8 տարի շարունակ աշխատել է որպես ՍՍՀՄ Գիտությունների ակադեմիայի Աշխարհագրության ինստիտուտի դիրեկտորի տեղակալ, 3 տարի՝ ՍՍՀՄ Աշխարհագրական ընկերության Մոսկվայի ֆիլիալի գիտնական քարտուղար, երկար տարիների ընթացքում եղել է Աշխարհագրական ընկերության և նրա Մոսկվայի ֆիլիալի խորհրդի անդամ:

Որպես անձնավորություն է. Մ. Մուրզակը բարեացակամ է, օբյեկտիվ, ունի գիտնականի բարձր պատասխանատվության գիտակցություն, մեծ ուշադրություն և օժանդակություն է ցուցաբերում երիտասարդների նկատմամբ, համեստ է և հմայիչ. մարդկային այս լավագույն հատկությունների շնորհիվ նա սիրված է ու հարգված աշխարհագետների լայն հասարակայնության կողմից:

Իր 60-ամյակը է. Մ. Մուրզակը դիմավորում է ուժերի ծաղկման շրջանում և ստեղծագործական մեծ մտահղացումներով:

Փ. Ս. Աբրահամյան

ՀՍՍՀ ԳԱ Երկրաբանական գիտությունների
ինստիտուտի Աշխարհագրության բաժին